

350 JAAR RAMPJAAR (1672 - 2022)

Het volk was redeloos, de regering radeloos en het land reddeloos in het rampjaar 1672, toen de Franse koning Lodewijk XIV de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden onder de voet dreigde te lopen. Nu, 350 jaar later, belichten historici in deze serie de gevolgen voor het Groene Hart.

▲ Merle Lammers voor Kasteel Woerden, waar de Fransen gelegerd waren die een ware slachting aanrichtten in Zwammerdam en Bodegraven. FOTORIANNE DEN BALVERT

Dorpsbewoners gruwelijk gemarteld

Een zwart-witprent uit 1674 laat zien dat de bevolking van Zwammerdam en Bodegraven in 1672 gruwelijk heeft geleden nadat de beide dorpen door Franse troepen zijn ingenomen. Mensen worden gemarteld en afgeslacht.

Ad van den Herik

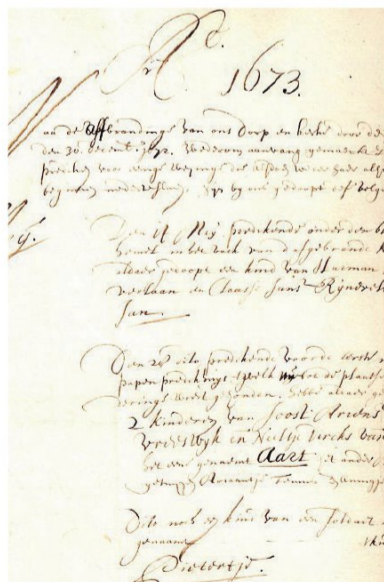
Een naakte man die met handen en voeten vastgebonden ligt op de grond. Een Franse soldaat springt op de gezwollen buik van het weerloze slachtoffer. Door de druk op het onderlichaam stoot de vastgesnoerde man een heuse watergolf uit. „Dat was een soort van waterboarding”, legt historicus Merle Lammers uit. De gruweldaad, begaan door Franse soldaten, staat op een prent uit 1674 van Romeyn de Hooghe (1645-1708).

„De man op de grond werd via een trechter in zijn mond geforceerd om water te drinken. Vervolgens sprongen de Franse soldaten op zijn buik om die te laten barsten. Maar er bestaat ook een prent waarbij een man, vrouw en kind aan een os zijn vastgebonden en vrouwen onder het ijs werden geduwd.”

De 26-jarige Haagse is op de prent gestuit in haar onderzoek naar de impact van het rampjaar op de inwoners van de Republiek. Ze heeft daar haar masterscriptie over geschreven voor de opleiding militaire geschiedenis aan de Universiteit van Amsterdam, *Och, ons lieve vaderlant is wel in een seer droefvige staet. De Hollandse Oorlog in de Republiek (1672-1674) door de ogen van tijdgenoten*. Daarbij is ze in dagboeken, brieven, kranten en geschiedwerken, ook verwijzingen naar Bodegraven en Zwammerdam tegengekomen.

In brand gestoken

Zo valt uit het doop-, trouw- en begraafboek (DTB) uit 1673 van de hervormde kerk in Bodegraven op te maken dat de Fransen de dorpskerk op 30 december 1672 in brand hebben gestoken. „Na de affbrandinge van ons dorp en kerke door den viand op den 30. decemb[er] 1672 wederom aenvang gemaect

▲ Fragment uit het doop-, trouwen begraafboek van de hervormde kerk in Bodegraven uit 1673. FOTO MERLE LAMMERS

zijnde met prediken [...]”. Al blijkt uit datzelfde boek ook dat er nog geen half jaar later, op 14 mei, alweer een kind werd gedoopt.

De twee dorpen langs de Oude Rijn hebben aanvankelijk weinig te vrezen. Daar zorgt de Oude Hollandse Waterlinie voor, het gebied tussen Muiden en de Biesbosch dat de Staten van Holland onder water hebben laten zetten. Te on-

▲ Franse wredeheden in 1672 in Bodegraven en Zwammerdam: waterboarding. AFBEELDING VAN ROMEYN DE HOOGHE

diep voor de vijand om er overheen te varen en te diep om op te rukken met soldaten, paarden en kanonnen. De Fransen hebben weliswaar Woerden in handen, maar het leger van stadhouder Willem III houdt zich op tussen Bodegraven en Nieuwerbrug.

Verandering

Maar eind december 1672, komt daar verandering in. De Hollandse winter reikt de vijand de helpende hand en legt een ijsvloer over het gebied dat onder water is gezet. Daar maken de Fransen dankbaar gebruik van. Zij laten Nieuwerbrug links liggen en glijden over het ijs via de Meije naar Zwammerdam en Bodegraven.

„Het blijft vrij lastig om na te gaan wat er wel en niet is gebeurd. Veel mensen waren al uit Bodegraven en Zwammerdam ge-

vlucht. Er bleven vooral kreupelen en ouden van dagen achter”, vermoedt Lammers.

Ook speelt de beeldvorming in die tijd al een rol bij de nieuwsverspreiding. Fakenieuws, zouden we nu zeggen. Zo bagatelliseerden de Staten van Holland de wredeheden om de kalmte en rust onder de bevolking te bewaren. Dit deden zij door drukwerk te verspreiden waarin stond dat het allemaal ‘soo quaad’ niet was.

Anderen zetten de wredeheden juist aan om de weerzin tegen de Fransen te voeden en om zo bondgenoten - waaronder Duitse vorsten - te waarschuwen. „Dat zie je ook aan die prenten van Romeyn de Hooghe. Daar was blijkbaar een markt voor.”

Meer info op <https://rampjaarherdenking.nl>.